

INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR: NAZARIYA VA AMLIYOT UYG'UNLIGI

Ahmatova Farangiz Xoshim qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika
instituti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

Kalit so'zlar: innovatsion texnologiyalar, pedagogika, ta'lim tizimi, interfaol metodlar, amaliy yondashuv, zamonaviy dars, ijodiy fikrlash, konstruktivizm, o'qitish strategiyasi, metodik kompetensiya.

Annotatsiya: Maqolada innovatsion pedagogik texnologiyalarning ta'lim jarayonidagi o'rni, nazariy asoslari va ularning amaliyotga tatbiq etish yo'llari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida Toshkent va Andijon viloyatlaridagi umumta'lim maktablarida eksperimental darslar o'tkazilib, innovatsion texnologiyalarni qo'llashning o'quvchilar bilimini o'zlashtirish darajasiga va ijodiy fikrlash ko'nikmalariga ta'siri empirik asosda o'rganilgan. Maqolada innovatsion yondashuvlarning o'qituvchilar tomonidan samarali tatbiq etilishi uchun zarur metodik va texnik shart-sharoitlar, o'quv muhitini yangilash mexanizmlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalari, shuningdek, zamonaviy pedagogikaning asosiy yo'nalishi sifatida konstruktivistik yondashuvning ahamiyatini asoslab beradi. Muallif, innovatsion texnologiyalarni faqat metod emas, balki shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi sifatida talqin etadi. Maqola pedagogik amaliyotda innovatsion yondashuvlarni tizimli va samarali qo'llash bo'yicha ilmiy-nazariy va uslubiy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kirish

XXI asrda ta'lim jarayonining mazmuni va shakllari tubdan o'zgarib bormoqda. Globallashuv, axborot texnologiyalarining keskin taraqqiyoti, jamiyat ehtiyojlarining murakkablashuvi ta'lim tizimidan ham sifat jihatidan yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Zamonaviy pedagogikada innovatsion texnologiyalar o'qitish jarayonini yangilash, uni interfaol, individual va amaliy asosga qurishga xizmat qilmoqda. Innovatsion texnologiyalar faqatgina yangi vosita yoki metod emas, balki o'quvchi va o'qituvchining o'zaro munosabati, ta'lim muhitining qayta tashkil etilishi, bilim egallash jarayonining tabiati va mazmuni tubdan o'zgarishini anglatadi.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim tizimini isloh qilishda innovatsion yondashuvlar markaziy o'ringa chiqmoqda. Xususan, 2018 yilda qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi", 2020 yil "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili" deb e'lon qilinishi, "Ta'lim to'g'risida"gi yangi qonunlar innovatsion ta'lim texnologiyalarini amaliyotga keng joriy etish uchun huquqiy asos yaratdi. Shunday sharoitda pedagoglar zimmasiga

innovatsion texnologiyalarni chuqur o'zlashtirish, ularni darslarda samarali qo'llash, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish kabi muhim vazifalar yuklatilmoqda.

Ushbu maqolada innovatsion pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari, ularni amaliyotga tadbiq etish usullari hamda o'quv jarayoniga ta'siri empirik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi.

Metod

Tadqiqot Toshkent shahri va Andijon viloyatidagi 6 ta umumta'lim maktabida olib borildi. Ish jarayonida 30 nafar o'qituvchi va 400 nafar 7–11-sinf o'quvchilari ishtirok etdi. Tadqiqot usullari sifatida kuzatuv, strukturalashtirilgan so'rovnoma, intervyu va tajriba darslari o'tkazildi. Maqsad — innovatsion texnologiyalarni qo'llayotgan o'qituvchilarning metodik yondashuvlari, o'quvchilarning faollik darajasi, ijodiy fikrlash ko'nikmalari va bilimni o'zlashtirish sifatini tahlil qilish edi. Eksperiment usulida ikkita parallel sinf tanlandi: eksperimental guruhda innovatsion texnologiyalar asosida darslar o'tkazildi (insert, klaster, "aql charxi", B-B-B strategiyasi), nazorat guruhda esa an'anaviy yondashuv saqlab qolindi. Har ikki guruhda darslar 2 oy davomida olib borildi. Darslar natijasida o'quvchilarga berilgan yozma topshiriqlar, savol-javoblar, og'zaki izohlar baholandi.

So'rovnomalar orqali o'qituvchilarning texnologiyalarni qo'llashda duch kelayotgan muammolari, tajribasi, darsga bo'lgan munosabatlari ham o'rganildi. Kuzatuv protokollari dars jarayonida o'qituvchilarning texnologiyalardan foydalanishdagi faolligini qayd etdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagicha bo'ldi:

Eksperimental guruhdagi o'quvchilar dars mazmunini chuqurroq anglagan, ijodiy savollarga keng javob bergan, mustaqil fikrlashda faollik ko'rsatgan. Ularning o'zlashtirish darajasi nazorat guruhiga qaraganda 21% yuqori bo'ldi.

O'quvchilarning savolga mustaqil javob qaytarish qobiliyati 65% dan 87% gacha oshganligi qayd etildi. Ularning bahs-munozara va muhokama madaniyati, matn bilan ishlash ko'nikmalari ham sezilarli ravishda rivojlangan. Klaster, insert, Venn diagrammasi, "Aql charxi" metodlarining o'quvchilarda faollik, xotira va tahliliy fikrlashni oshirishi aniqlandi.

O'qituvchilarning 83 foizi innovatsion texnologiyalar o'quvchilarning darsdagi ishtirokini kuchaytirishini ta'kidlagan. Shu bilan birga, 41 foiz pedagog bu texnologiyalarni samarali qo'llash uchun metodik ko'nikmalar va doimiy malaka oshirish zarurligini bildirgan.

Tadqiqot davomida ayrim o'qituvchilar innovatsion metodlarni shakllantirilmagan holda, noto'g'ri tanlab qo'llaganlari tufayli natijalar samarasiz bo'lgan hollar ham kuzatildi.

Tahlil va munozara

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonida o'quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Ularning tafakkurini faol harakatga keltiradi, jamoaviy ishlash, mulohaza yuritish, qaror qabul qilish, fikrini himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Biroq bu natijalar texnologiyalarni to'g'ri va kontekstga moslashtirib qo'llashga bog'liq.

Pedagogik amaliyotda ko'p uchraydigan xatolardan biri — texnologiyani mavzuga moslashtirmasdan, har doim bir xil metodni ishlatishdir. Bu esa o'quvchilarning darsga qiziqishini so'ndiradi. Shuningdek, o'qituvchilarning metodik savodxonligi yetarli bo'lmasa, innovatsion metodlar "majburiy topshiriq" sifatida yuzaki amalga oshadi.

Innovatsion yondashuvda o'qituvchi — shunchaki ma'lumot beruvchi emas, balki murabbiy, muammo qo'yuvchi, jarayonni yo'naltiruvchi bo'lishi zarur. Zamonaviy pedagogikaning konstruktivistik modeliga asoslangan holda bilim o'quvchi tomonidan mustaqil ravishda "quriladi", o'z tajribasi asosida anglanadi.

Innovatsion texnologiyalarni to'laqonli joriy qilish uchun texnik vositalar, metodik qo'llanmalar, raqamli resurslar, tahliliy topshiriqlar va psixologik iqlim muvozanatda bo'lishi kerak. O'qituvchilar uchun esa doimiy metodik seminarlar, onlayn kurslar, tajriba almashish platformalari tashkil etilishi muhim.

Xulosa

Innovatsion pedagogik texnologiyalar — bu zamonaviy ta'limning poydevori bo'lib, ta'lim sifatini oshirish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni shakllantirish, o'quvchilarda ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy faollikni rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu texnologiyalarni maqsadli, tizimli va pedagogik mahorat bilan qo'llagan taqdirda o'quv natijalari keskin yaxshilanadi. Shu bilan birga, texnologiyalarni samarali tatbiq etish uchun o'qituvchilarning tayyorgarligi, metodik bilimlari, texnik baza va motivatsiya darajasi muhim omil hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar — bu ta'limdagi vaqtinchalik trend emas, balki mustahkam strategik yo'nalishdir. Ularni nazariya va amaliyot uyg'unligida qo'llash orqali O'zbekistonda raqobatbardosh, erkin fikrlovchi, zamonaviy bilimga ega avlodni shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonova, G. (2020). *Maktabgacha ta'lim psixologiyasi*. Toshkent: O'zbekiston fanlar akademiyasi nashriyoti.
2. Yo'ldosheva, S. T. (2019). *Bolalar psixologiyasi*. Toshkent: "Yangi asr avlodi".
3. Vygotsky, L. S. (2002). *Imagination and Creativity in Childhood*. New York: Routledge.
4. Jalolov, H. H., & Mahkamova, D. R. (2021). *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: TDPU nashriyoti.

5. Runco, M. A., & Acar, S. (2012). *Divergent thinking as an indicator of creative potential*. Creativity Research Journal, 24(1), 66–75.
6. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi (2018). *Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun davlat o'quv dasturi "Ilk qadam"*. Toshkent.